

Allegorie van de aarde

Afbeelding: Conservation des musées de Saintes

In 1973 had ik net mijn studie afgerond toen de eerste oliecrisis uitbrak, compleet met autoloze zondagen. Werk vinden was daarvoor niet vanzelfsprekend voor een pas afgestudeerd bioloog. Zo kwam het dat ik al liftend, met nauwelijks geld op zak, zomaar wat doelloos rondzwierf in Frankrijk. Tenslotte kwam ik terecht in de oude Romeinse stad Saintes, met zijn tweeduizend jaar oude amfitheater. In het voormalige stadhuis is het Musée de l'Échevinage gevestigd, dat behalve een collectie antiek porselein van Sèvres verder weinig kon tonen dat zich in mijn herinnering heeft gegrift. Wel kwam ik daar oog in oog te staan met een werk van Jan Breughel de Oude. Vanwege zijn stijl van schilderen wordt hij ook wel de Fluwelen Brueghel genoemd. Het schilderij stelt een Allegorie van de Aarde voor. Lange tijd heb ik voor het vierhonderd jaar oude paneel gestaan en, hoewel ik niet erg sentimenteel van inborst ben, ervoer ik het als een synthetisch moment en was tot tranen toe bewogen door de toewijding waar-

Tekst: Johan Heirman

mee het geschilderd is. We bevinden ons in een bos. De centrale figuur is een jonge vrouw die de godin Ceres voorstelt. Ze draagt een met groenten en bloemen gevulde Cornucopia of Hoorn des overvloeds. Ceres, of Demeter, is de Romeinse godin van de moederliefde en de akkerbouw; graan in het bijzonder is haar specialiteit.

Om haar heen dartelen kinderen en saters die bloemen, vruchten en korenaren aandragen. De grond voor haar is een tuin met schitterend weergegeven vruchten, groenten, dieren en bloemen. Op de voorgrond knabbelen twee cavia's aan peultjes. Precies dezelfde cavia's komen op zeer veel schilderijen van de Fluwelen Brueghel terug. Wellicht beschikte de schilder over een paar levende of opgezette exemplaren. Toen hij dit begin 17de eeuw schilderde waren deze uit Zuid-Amerika afkomstige knaagdierjes nog niet zo lang bekend in

Europa. In *Historiae animalium* uit 1533, van de Zwitserse natuuronderzoeker Conrad Gessner, werd de cavia voor het eerst beschreven. Symmetrisch ter weerszijden van de centrale groep zijn er twee openingen in de bosrand, die een doorkijk geven op het omringende landschap. Rechts ziet men boeren bezig op het veld, links de contouren van een versterkte stad. Aldus laat het schilderij de twee eeuwige polen van de samenleving zien, met in het midden een idyllische synthese. In 2007 werd het werk, kort nadat het was gerestaureerd, gestolen in Nice, maar een jaar nadien gelukkig alweer teruggevonden. De Fluwelen Brueghel van Saintes is altijd een van mijn favoriete kunstwerken gebleven. De doorkijkjes van het schilderij inspireerden mij veel jaren later om in mijn buitentuin net zulke openingen met zicht op het landschap vrij te houden. Dit verleent aan de tuin een grote diepte. De cavia's waren mooi meegenomen om het beeld van een paradijselijke oase compleet te maken.